



## Una mirada crítica a la formació en gestió del coneixement en els estudis d'Informació i Documentació a Espanya

[Versión castellana]

ANA REYES PACIOS

Professora titular del Departamento de Biblioteconomía y Documentación  
Universidad Carlos III de Madrid

[areyes@bib.uc3m.es](mailto:areyes@bib.uc3m.es)

ISABEL RUEDA MARTÍNEZ

Directora de Contenidos de Lead4Revenue

[isabel.rueda@l4r.com](mailto:isabel.rueda@l4r.com)

### Resum

**Objectiu:** conèixer si la formació en gestió del coneixement, com a assignatura o com a itinerari especialitzat, està present en els estudis universitaris de grau i màster relacionats amb la ciència de la informació i la documentació a Espanya.

**Mètode i materials:** s'han revisat els plans d'estudis de les universitats que ofereixen formació en Informació i Documentació en dos moments diferents que disten entre si deu anys, 2003 i 2013, la qual cosa permet observar si han tingut lloc canvis significatius. Addicionalment, s'ha afegit una revisió de l'oferta per al curs acadèmic 2015–2016 per tenir una foto fixa del moment actual.

**Resultats:** tot i que la gestió de coneixement és àmpliament acceptada en l'àmbit disciplinari de la ciència de la informació, aquesta acceptació no sembla trobar reflex en l'oferta formativa espanyola, en la qual les assignatures dedicades a aquesta filosofia organitzativa són molt escasses, tant en els títols de grau com de màster. Els futurs professionals de la informació i la documentació a Espanya (tinguin el perfil que tinguin: bibliotecaris, gestors de la informació, documentalistes, arxivers, etc.) amb prou feines reben formació específica en gestió del coneixement, excepte en comptades excepcions en què, d'altra banda i en certs casos, està sotmesa a l'optativitat, fet que no en garanteix l'aprenentatge. Això pot influir negativament a l'hora d'optar a ocupar llocs relacionats amb aquest perfil professional.

### Resumen

**Objetivo:** conocer si la formación en gestión del conocimiento, como asignatura o como itinerario especializado, está presente en los estudios universitarios de grado y máster relacionados con la ciencia de la información y la documentación en España.

**Método y materiales:** se han revisado los planes de estudios de aquellas universidades que ofertan formación en Información y Documentación en dos momentos distintos que distan entre sí un periodo de diez años, 2003 y 2013, lo cual permite observar si han tenido lugar cambios significativos. Adicionalmente, se ha añadido una revisión de la oferta para el curso académico 2015–2016 para tener una foto fija del momento actual.

**Resultados:** aunque la gestión de conocimiento es ampliamente aceptada en el ámbito disciplinario de la Ciencia de la Información, esta aceptación no parece encontrar reflejo en la oferta formativa española, en la que las asignaturas dedicadas a esta filosofía organizativa son muy escasas, tanto en los títulos de grado como de máster. Los futuros profesionales de la información y la documentación en España (cualquiera que sea su perfil: bibliotecarios, gestores de la información, documentalistas, archiveros, etc.) apenas reciben formación específica en gestión del conocimiento, salvo raras excepciones en las que, por otra parte y en ciertos casos, está sometida a la optatividad, lo que no garantiza su aprendizaje. Ello puede influir negativamente a la hora de optar a ocupar puestos relacionados con este perfil profesional.

### Abstract

**Objective:** To establish whether Spanish universities offer knowledge management as a subject or specialization track in undergraduate or master's degree programmes in information and documentation science.

**Material and methods:** We reviewed the curricula of universities with studies in information and documentation science at two different points in time, 2003 and 2013, observing whether the ten-year period between these points led to significant changes in offerings. To complete the picture, we reviewed the same curricula for the academic year 2015–2016.

**Results:** Although knowledge management is widely considered important in the disciplinary field of information science, this does not seem to be reflected in the Spanish university system. In that system, subjects dedicated to this organizational philosophy are quite scarce, both in undergraduate and master's programmes. Whether they are training to be librarians, information managers, documentalists or archivists, future professionals in information and documentation in Spain receive hardly any specific training in knowledge management; and when they do, this training is often only optional. The writers conclude that this lack of training can cause students to avoid choosing jobs where knowledge management skills would be required.

Rebut: 31/08/2015. Acceptat: 30/03/2016.

### 1 Introducció

La gestió del coneixement (GC) neix vinculada al món dels negocis, les empreses i les consultores i pren força com a filosofia de gestió en la dècada dels anys noranta del segle passat.

Les organitzacions han estat conscients històricament del valor de la informació per al desenvolupament de les activitats quotidianes i, especialment, com a eina imprescindible en la presa de decisions; el desenvolupament i extensió de les tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC) possibilita, almenys en teoria, un accés i ús de la informació intensives.

No obstant això, aquesta possibilitat presentava debilitats. Els plantejaments d'un nombre significatiu de teòrics (Bartlett; Ghoshal, 1997; Skyrme, 1997; Pfeffer; Sutton, 1999; Cross; Baird, 2000; Rezende, 2002; Smith; Blackman; Good, 2003) posaven en relleu la incapacitat de les tecnologies (ja sinònim d'informació) per proporcionar, per si soles, un avantatge competitiu durador per a les organitzacions.

La contradicció que suposava una tecnologia potent i disponible i la falta de resultats esperada la va explicar Carr (2003). Reconeixent el paper de la tecnologia com a element diferenciador al mateix temps, explicava que el que fa que un recurs sigui realment estratègic, el que li dóna capacitat per ser la base per a un avantatge competitiu sostingut, no és la ubiqüitat, sinó l'escassetat: només es pot obtenir un marge sobre els competidors fent una cosa que ells no poden fer.

Aquesta idea no era nova. El que va ser director editorial de la revista *Harvard business review*, Alan Webber, en un article de l'any 1993 sobre la nova economia, ja exposava la paradoxa que suposa el fet que l'avantatge tecnològic sigui autoanul·lable: com que cada cop més i més companyies s'incorporen a l'economia de la informació i tenen accés a les tecnologies, l'habilitat que pot posseir qualsevol companyia per dominar aquestes tecnologies deixa de conferir-li un avantatge competitiu. Aquesta circumstància ha propiciat una evolució de la nova economia que tendeix a evidenciar la importància diferenciadora de les persones: els treballadors del coneixement, les destreses, les habilitats i el compromís dels quals determinen, en última instància, quan una companyia pot assolir l'èxit.

D'aquesta manera l'interès semblava haver-se desplaçat de la tecnologia que acollia la informació als treballadors que la utilitzaven: s'havia iniciat, almenys en teoria, una transició d'una economia de la informació a una economia del coneixement.

## 1.1 Justificació i suport a la formació en gestió del coneixement

Malgrat l'esforç que han fet molts dels teòrics fundacionals de la gestió del coneixement per marcar les diferències amb la gestió de la informació, el cas és que les concomitàncies amb ella són inqüestionables: com que l'única manera que el coneixement es pot compartir i preservar és sota la seva forma física, és a dir, com a informació que ha de ser comunicada, o bé directament de persona a persona o bé abocada en un document, i encara que només fos des d'aquesta perspectiva, la vinculació entre gestió del coneixement i ciència de la informació (CI), com a disciplina que, tradicionalment, s'ha ocupat de la investigació i formació en temes relacionats amb la informació, seria evident.

La relació entre GC i CI es fonamenta, essencialment, en cinc realitats:

1. Històricament, les biblioteques i els centres d'informació han gestionat el que des de la GC es denomina *coneixement explícit*.
2. Hi ha un nexe inqüestionable entre la gestió de la informació i la GC, almenys la gestió del coneixement explícit.
3. La consciència de la importància del coneixement i de la seva aplicació es troba en el nucli de les tasques dels professionals de la informació (Roknuzzaman; Umemoto, 2009).
4. En els centres de documentació, s'han gestionat diversos materials per al servei de diferents comunitats (no només, o específicament, laborals), que han ajudat els usuaris en recerques concretes (sobre materials propis o aliens accessibles), han treballat sobre els continguts i han creat productes d'informació adequats als diferents perfils d'usuaris.
5. A les biblioteques d'empresa, o en els seus centres d'informació, es facilitaven informacions ajustades a les necessitats comercials o de mercat, informacions que eren necessàries per al desenvolupament de determinades tasques o per a la presa de decisions, i aquestes informacions podrien procedir tant de l'interior com de l'exterior de l'organització.

L'any 1998 Griffiths va exposar una idea que es podria entendre com una aproximació bàsica a l'estructura elemental de la CI allunyada del focus, autoimposat, freqüentment, en el document. Considera que són tres els elements clau de la disciplina: les persones, el coneixement registrat i les eines.

- Persones. La investigació sobre les persones inclouria: l'estudi dels processos cognitius i de les estructures de coneixement i els seus models; l'estudi de les preferències i conductes en els processos de recerca d'informació; l'estudi de l'ús i del no ús de la informació o l'estudi de l'ús organitzacional de la informació i el coneixement, per exemple.
- Coneixement registrat. La seva investigació inclouria: la teoria de la informació, la bibliometria, la ciènciometria, la biblioteconomia, la documentació i l'arxivística.
- Eines. Comprendria la investigació sobre: esquemes de classificació, vocabularis d'indexació, sistemes automàtics, algorismes de recuperació o motors de recerca, entre d'altres.

El 1999 Rodríguez Rovira va cridar l'atenció sobre les condicions immillorables que tenen els professionals de la informació i la comunicació per desenvolupar aquesta activitat si, a més, "están motivados en todos los aspectos de gestión y tecnología". Com recorden Silva i Cunha (2002), el professional de la informació és essencialment un mediador, un comunicador, algú que posa en contacte informacions amb persones i persones amb informacions. Igualment, pot posar en contacte una persona que demani informació amb un expert. També s'ha ocupat de difondre les informacions que es consideraven adequades als diferents perfils d'usuaris, ha estudiat la forma com aquests usuaris utilitzaven la informació (què, quan i per què), ha avaluat els propis recursos d'informació que proporciona (quins no s'usen, quins es demanen —o podrien demanar-se— i s'han d'incorporar al patrimoni comú), ha dissenyat productes específics d'informació i, en definitiva, ha desenvolupat un bon nombre de tasques relacionades amb la recerca, el registre, la preservació i la difusió de la informació. La disciplina ha de formar aquest professional per a això.

Els arguments a favor de la relació entre GC i CI i a favor de la idoneïtat del professional de la informació per desenvolupar tasques relacionades amb la GC es troben:

- A la disciplina mateixa. Així es pot veure en Koenig (1999), Loughridge (1999), Albert (2000), Chaudhry i Higgins (2001), Roggema van Heusden (2004) o Davenport (2004).
- Entre experts acreditats en GC, com ara Sveiby (2001) o Davenport i Prusak, que són —juntament amb Nonaka i el seu equip— els teòrics fundacionals de la GC, que reconeixen que "tradicionalmente, los bibliotecarios valoran la atención al cliente y tienen técnicas muy desarrolladas para descubrir lo que ellos todavía no saben. Todos estos factores los convierten en intermediarios de conocimiento naturales [...]". Con frecuencia las empresas no se dan cuenta de la importancia de las funciones de los bibliotecarios como trabajadores y gestores del conocimiento, y pocas veces su categoría y su remuneración reflejan su valor real para la empresa" (Davenport; Prusak, 2001, p. 34).

Sobren, doncs, arguments a favor de l'acompliment de la gestió del coneixement per part dels professionals de la informació i la documentació i, per tant, per justificar que, com a disciplina, hauria d'estar present en els plans d'estudis que s'hi relacionen.

No obstant això, la GC neix vinculada al món dels negocis, les empreses i les consultores. Posteriorment, com que ningú s'ocupa de la seva

consolidació teòrica, es produeix la mateixa assimilació que s'havia produït prèviament entre "gestió de la informació" i "gestió dels sistemes tecnològics d'informació" i comença a consolidar-se la igualtat entre "gestió del coneixement" i "gestió dels sistemes tecnològics per a la gestió del coneixement".

La taula 1, obtinguda de l'estudi bibliomètric fet per Ponzi i Koenig (2002), mostra la filiació disciplinària de les revistes al llarg del període comprès entre l'any 1996 i el 2001. Com es pot veure, l'activitat apareix centrada fonamentalment en tres àrees d'estudi: enginyeria informàtica, negocis i gestió. La CI s'hi incorpora més tard i amb una aportació substancialment menor.

DISCIPLINES	ANYS					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Enginyeria informàtica	35,70 %	43,10 %	42 %	38,80 %	28,70 %	32,60 %
Negocis	21,40 %	16,90 %	32,40 %	25,60 %	18 %	20,70 %
Gestió	42,90 %	7,70 %	5,30 %	12,80 %	13,20 %	17,20 %
CI		15,40 %	10,60 %	5,90 %	16,90 %	14,20 %

Taula 1. Aportació disciplinària sobre gestió del coneixement a les publicacions [traduït de Ponzi i Koenig (2002)]

Les dades encara criden més l'atenció si es pren el període complet —sis anys— (vegeu la figura 1).

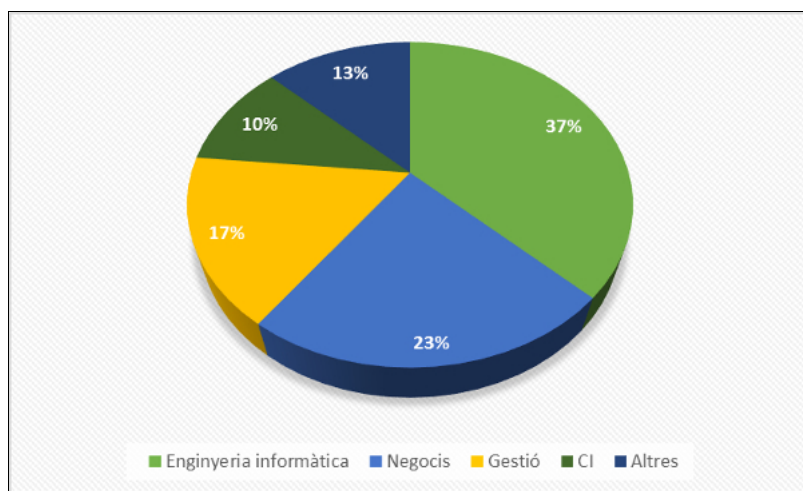


Figura 1. Distribució per àrees disciplinàries [adaptat de Ponzi i Koenig (2002)]

Grossman (2007) va buscar les tesis i tesines englobades sota la denominació de GC a la base de dades *Dissertations and Theses* i en va recuperar 327 de defensades entre 1981 i 2004; el 80,1 % se situava en l'epígraf "Professions / allied sciences". Es pot veure la distribució per disciplines en la taula 2.

Subdisciplina	Freqüència	Percentatge
Negocis	176	67,20 %
Educació	37	14,10 %
Enginyeria	23	8,80 %
Serveis públics	10	3,80 %
Ciències de la salut	5	1,90 %
Periodisme i mitjans de comunicació de masses	4	1,50 %
LIS	4	1,50 %
Disseny	2	0,80 %
Família i ciència del consumidor	1	0,40 %
<b>Total</b>	<b>262</b>	<b>100</b>

Taula 2. Treballs presentats en "Professions / allied sciences" en el període 1981–2004 [traduït de Grossman (2007)]

Com es pot observar, els treballs presentats en LIS (*library and information science*) són merament anecdòtics.

## 1.2 Acceptació de la gestió del coneixement per part de l'entorn acadèmic de la ciència de la informació

La presència de la gestió del coneixement en els plans d'estudis de la CI conviu amb una realitat: la GC és majoritàriament acceptada pels acadèmics de la CI, com es pot constatar en múltiples estudis:

- Baruchson-Arbib i Bronstein (2002) van presentar els resultats del seu estudi Delphi dut a terme entre responsables acadèmics i de centres d'informació d'empresa en els anys 1999 i 2000. Entre altres qüestions plantejaven si el professional de la informació hauria de conèixer conceptes innovadors, com el de "gestió del coneixement", per reafirmar la seva posició en la nova era de la informació. Un 77,5 % de les

respostes requeia en els valors de "probable" i un 92,5 % en els de "desitjable", davant d'un 22,5 % en "no probable" i un contundent 7,5 % en "no desitjable".

- Ajiferuke (2003), després d'un estudi dut a terme entre vint professionals adscrits a la secció de GC de l'Special Libraries Association (ALA) de Toronto, mostrava que entenien que els professionals de la informació haurien d'exercir un paper important en els programes de GC (el total de respostes "d'acord" o "molt d'acord" va ascendir al 96,8 %).
- L'estudi de Hazeri i Martin (2006) indicava que, entre els que van respondre, el 93,4 % entenia que els professionals relacionats amb la LIS havien d'implicar-se plenament en la gestió del coneixement.
- La tesi doctoral de Hazeri (2008) presentava resultats interessants, ja que el 77,7 % dels participants en la investigació no concordava amb l'afirmació que la pràctica professional de la LIS (i la investigació i docència que suporten aquestes pràctiques —assumim—) s'ha de centrar en la gestió de la informació i abandonar altres possibilitats com ara la GC o altres disciplines.
- Les percepcions favorables cap a la GC tornen a repetir-se en l'estudi de Hazeri, Martin i Sarrafzadeh (2009). Crida l'atenció que el 72,1 % dels participants es manifestés d'acord amb la idea que la formació en GC podria millorar la capacitat dels titulats per respondre més efectivament a les necessitats dels usuaris.
- En el moment actual hi ha unanimitat en l'àmbit acadèmic de la CI en la percepció que la GC és una oportunitat per als titulats en CI, segons l'estudi de Roknuzzaman i Umamoto (2013). Les respostes positives arriben al 4,32, i 5 és el valor màxim. A més, un 67 % dels que van respondre manifestava una actitud positiva cap a la GC. Van trobar una certa unanimitat en l'àmbit acadèmic en la percepció que la GC és una bona oportunitat per als titulats en CI. Alguns treballs més recents continuen mostrant la rellevància de la GC com a assignatura acadèmica, i consideren la necessitat que els estudiants de LIS es formin en aquesta tècnica organitzativa (Husain; Nazim, 2015).

La percepció que la GC suposa una oportunitat excel·lent per a la CI i els seus professionals és, com es pot veure, una constant mantinguda al llarg del temps.

## 2 Objectiu i mètode

Aquest treball té com a objectiu conèixer i mostrar la presència de la gestió de coneixement com a assignatura en els plans d'estudis vinculats a la informació i la documentació a Espanya i els canvis operats en un període de deu anys, així com la situació en el moment actual.

Per a això, com a mètode, s'ha analitzat l'oferta formativa de la GC dins dels plans d'estudis en les titulacions d'Informació i Documentació. Un cop localitzats els plans d'estudis, la recerca de les assignatures es va limitar a les que contenien les paraules "gestió" i "coneixement" en el títol. Es van revisar els programes tenint en compte els continguts idonis per adquirir les competències i habilitats necessàries per gestionar el coneixement en les organitzacions segons alguns autors (Todd; Southon, 2001; Lai, 2005; Sarrafzadeh, 2008; Roknuzzaman; Umamoto, 2009), que a grans trets serien:

- les referents al propi coneixement (creació, adquisició, tipologia, formes de disseminació i utilització);
- les referents a les persones (dinàmiques grupals, temes relacionats amb l'aprenentatge, comunicació);
- les referents a l'organització (cultura i dinàmiques organitzacionals, conceptes bàsics, aspectes comercials, valor del coneixement per a l'organització);
- les referents als aspectes i eines tecnològiques;
- les referents a la informació (organització, gestió, codificació, registre, difusió).

El mètode utilitzat per cercar assignatures va limitar-ne la recuperació a les dedicades íntegrament a l'estudi d'aquesta filosofia organitzativa. D'altra banda, és el sistema emprat habitualment per altres professionals que han pretès posar en relleu la situació de diverses matèries ofertes en els ensenyaments universitaris d'Informació i Documentació, tant a nivell nacional com internacional (Cobo Serrano; Arqueró Avilés, 2014). Per aquest motiu en aquest treball no s'han tingut en compte les possibles assignatures més genèriques, en què la gestió del coneixement es pot incloure com a unitat didàctica o tema, com ara les vinculades al *management* o gestió, planificació o organització, ja que s'ha considerat que amb un tema o unitat didàctica el futur professional no tindria la capacitat adequada per produir i difondre el saber, disseminar el talent humà o la intel·ligència, tant individual com organitzativa, per tota l'estructura d'una organització, tal com persegueix aquest sistema (Gauchi Rizzo, 2012, p. 549). Tampoc no s'hi han inclòs les disciplines que poden dedicar-se a processos o aspectes parcials relacionats amb la GC, com pot ser, a títol d'exemple, la gestió de la informació.

L'anàlisi es porta a terme en dos moments temporals diferents, els anys 2003 i 2013, perquè es volen conèixer els canvis operats en un període de deu anys. L'elecció de la primera data, 2003, va tenir a veure amb l'aprovació de la secció dedicada a la GC a l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) i el resultat va quedar recollit en un treball inèdit de doctorat (Rueda Martínez, 2003 ). Deu anys després, el 2013, amb motiu de l'elaboració d'una tesi doctoral (Rueda Martínez, 2014), es va dur a terme una segona revisió. A més, i per oferir una foto fixa de la situació actual, s'ha fet un tercer examen per constatar l'oferta formativa existent en el curs acadèmic 2015–2016.

## 3 Presència de la gestió del coneixement en els plans d'estudis relacionats amb la biblioteconomia i la documentació

En línies generals, malgrat l'evident solapament entre la CI i la GC i la disposició favorable del món acadèmic de la CI cap a la incorporació als currículums de la GC, la realitat és que l'oferta formativa és escassa, com es veurà més endavant.

Pel que fa a incorporar la GC en el currículum de les institucions que formen en CI, hi ha diferències notables entre l'entorn anglosaxó i l'europeu continental. En l'entorn anglosaxó s'aprecia una primerenca acceptació de la GC, com es pot constatar en l'estudi de Roknuzzaman i Umamoto (2009), sobre una mostra de tres-centes institucions que formaven en LIS. Si se sumen els valors de l'àrea d'influència anglosaxona (Oceania — Nova Zelanda i Austràlia—, Amèrica del Nord —el Canadà i els Estats Units— i el Regne Unit) la diferència és notable (vegeu la figura 2).

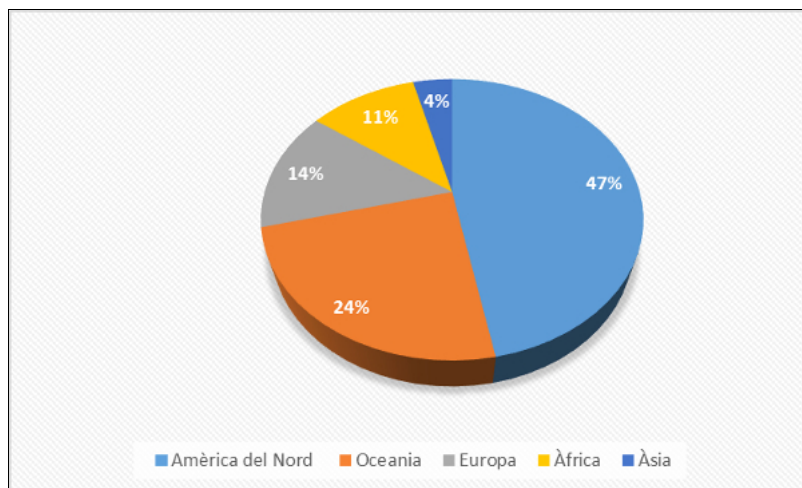


Figura 2. Distribució de les escoles de LIS que formaven en GC [adaptat de Roknuzzaman i Umemoto (2009)]

En tots aquests països la GC es presenta com una sortida laboral adequada per als professionals de la informació, i les diferents associacions professionals (ALA, SLA, CILIP) han anat posant en marxa divisions o grups de treball de GC. Probablement el país més compromès, i més aviat, amb la formació en GC és Austràlia: l'Australian Library and Information Association (ALIA) va titular la seva conferència bianual de l'any 2000 com "Capitalising on knowledge. The information profession in the 21st century", en què es van abordar temes directament relacionats amb la GC. Així mateix es van trobar ponències dedicades a aquest tema en les conferències de l'any 2002 i el 2004. I el 2006 s'oferien cursos i titulacions en GC a Austràlia (Hazeri; Martin, 2006). En la revisió de les institucions acreditades per l'ALIA del 2013 es va poder verificar que totes oferien algun tipus d'ensenyament (*master*, *bachelor* o especialització) relacionada amb la GC i en totes s'assenyalava com una sortida professional per als titulats (Rueda Martínez, 2014, p. 360–362).

Pel que fa a Europa continental, la situació no era uniforme. Així, Widén-Wulff i altres (2005) puntualitzen que aquesta formació s'oferia al nord d'Europa com a opcional en els màsters, mentre que a Europa Central i del Sud els programes específics sobre GC (i, fins i tot, sobre la gestió de la informació) són escassos i, majoritàriament, connectats amb les unitats de tecnologia i negocis. Als països del sud d'Europa es percebia un enfocament en la biblioteca i els arxius i un allunyament, més notable que en altres contextos, del món empresarial i de gestió. Aquest dèficit dificultava, encara més, la integració de la GC en la rutina acadèmica i de recerca. D'altra banda, l'anàlisi dels estudis dut a terme el 2013 va permetre comprovar que, en relació amb la situació detectada el 2003, l'oferta formativa en GC al Regne Unit, França i Alemanya havia empitjorat clarament, ja que no romania ni tan sols en el 50 % de la formació que s'oferia l'any 2003 (Rueda Martínez, 2014, p. 360–362).

### 3.1 El cas d'Espanya

El 1999 el Consejo Europeo de Asociaciones de Información y Documentación (ECIA) elabora l'*Euroreferencial*, que inclou la GC entre les competències dels professionals europeus de la informació i la documentació. En la revisió que es va fer el 2004 es van unir al conjunt de competències les que tenen a veure amb la gestió dels continguts (SEDIC, 2004, p. 45–46).

En els anys transcorreguts, des de 2003 fins a 2013, s'han produït canvis importants en la formació universitària a Espanya amb la posada en marxa del procés de Bolonya, perceptibles a través de les noves denominacions dels estudis (grau i màster), i especialment, en aquests títols en què s'ha substituït el terme *biblioteconomia* pel més genèric *informació*, com en el cas dels estudis de grau.

Així, quan es va dissenyar el títol de "grau en Informació i Documentació", seguint el llibre blanc (ANECA, 2004), es va proposar com a objectiu bàsic "formar profesionales capaces de seleccionar, gestionar, organizar y preservar la documentación y la información para que pueda ser utilizada por terceros independientemente del lugar donde esté depositada o de su formato y soporte", de manera que les funcions que es descriuen com a GC recauen en el domini competencial. De manera explícita, la GC apareix associada a certes competències específiques (per exemple, les relacionades amb l'anàlisi i representació de la informació, amb la identificació, autenticació, avaluació de fonts i recursos d'informació i en aquelles que tenen a veure amb la gestió de col·leccions i fons). Però curiosament, tot i que es fa menció expressa a la GC al llibre blanc, quan es fa referència al cos de matèries nuclears recomanades per l'IFLA i que tenen el seu paral·lel en la proposta de l'informe esmentat (ANECA, 2004, p. 93), no apareix entre la proposta de continguts comuns que havia d'oferir el títol.

Concretament pel que fa a l'oferta de GC en els plans d'estudis dels centres que impartien la diplomatura de Biblioteconomia i documentació i/o la llicenciatura de Documentació l'any 2003 a Espanya, es pot afirmar que era escassa, tal com es mostra a continuació. Únicament es va trobar en cinc dels disset centres que les impartien el curs 2003–2004, tenint en compte que el total de titulacions ofertes era de vint-i-cinc (tretze diplomatures i dotze llicenciatures).

Les universitats, títols i assignatures amb presència de continguts relacionats amb la GC eren els següents (vegeu la taula 3):

- Universitat Autònoma de Barcelona, Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents: s'oferia un títol de graduat superior en Arxivística i gestió de documents en què s'impartia com a optativa l'assignatura de Teoria i gestió del coneixement. A la Facultat de Ciències de la Comunicació, en el títol de llicenciat en Documentació s'havia de cursar com a obligatòria/troncal l'assignatura de Teoria i gestió del coneixement.
- Universidad Complutense de Madrid, Escuela de Biblioteconomía y Documentación: en els estudis de la diplomatura figurava com a obligatòria l'assignatura de Gestió de la informació i gestió del coneixement en les organitzacions.
- Universidad de Murcia, Facultad de Comunicación y Documentación: en la llicenciatura de Documentació es podia cursar una assignatura anomenada Modelatge i gestió del coneixement corporatiu (optativa).
- Universitat Oberta de Catalunya (UOC), Estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació: en la llicenciatura de Documentació s'oferia l'assignatura optativa de Gestió del coneixement.

Si avancem fins a l'any 2013 podem convenir que la situació és estable, tot i que s'han reduït a setze el nombre d'universitats que ofereixen aquests estudis, de les quals, igual que el 2003, només cinc oferien algun tipus de formació en GC per al curs 2013–2014, com mostra la taula 3. En algunes universitats la desaparició d'assignatures es deu a la desaparició dels títols, com a la Universidad de Alcalá o la Universitat de Vic. I en d'altres, s'han incorporat assignatures de GC que abans no tenien. Això fa que l'oferta nominal sigui igual el 2003 que el 2013. Malgrat els canvis introduïts amb la posada en marxa dels nous títols de grau i màster, hi ha universitats que han seguit apostant per la GC, mentre que d'altres han incorporat per primera vegada aquesta formació. El panorama l'any 2013 era el següent:

- La Universidad Complutense de Madrid, en el títol de màster de Gestió de la documentació, biblioteques i arxius, oferia una assignatura obligatòria de GC.
- La Universidad de Alcalá, en el títol de màster de Comunicació i aprenentatge a la societat digital, en l'itinerari especialitzat en Organització i tractament de la informació, oferia el 2013 una assignatura de Gestió del coneixement en les organitzacions. No obstant això, la revisió l'octubre de 2014 de les pàgines webs corresponents va posar de manifest la desaparició d'aquest títol i l'oferta d'un altre màster nou en què no constava cap assignatura de GC.
- La Universidad Carlos III de Madrid, en el títol de màster de Biblioteques i serveis d'informació digital, oferia una optativa dedicada a la GC.
- La Universidad de Murcia, en el títol de grau d'Informació i Documentació, oferia tres assignatures optatives relacionades amb la GC (Auditoria de gestió del coneixement, Desenvolupament de sistemes de gestió tecnològica del coneixement i Mètodes, tècniques i tecnologies de gestió del coneixement).
- La Universitat Oberta de Catalunya era la que es mostrava més interessada en la GC, en oferir en el màster de Gestió de la informació i el coneixement i en el grau d'Informació i Documentació una assignatura obligatòria de GC. Tenia, també, dos títols propis relacionats amb la GC.

Si ens fixem en l'oferta del curs acadèmic 2015–2016, es repeteix la mateixa situació que el 2003, ja que desapareixen els dos títols propis de la UOC i també el títol ofert per la Universidad de Alcalá. En el màster nou no constava cap assignatura de GC. L'oferta en el moment actual és la següent (vegeu la taula 3):

- A la Universidad Carlos III continua vigent una assignatura optativa al màster universitari de Biblioteques i serveis d'informació digital. Cal indicar que és impartida pel Departamento de Informática i no pel de Biblioteconomía y Documentación i està orientada a la GC en l'àmbit de les biblioteques.
- La Universidad Complutense conserva l'obligatorietat de l'assignatura al seu màster universitari dins de l'especialitat de Gestió de la documentació.
- A la Universidad de Murcia només roman l'assignatura, com a optativa en el grau, d'Auditoria de gestió del coneixement.
- De nou, la Universitat Oberta de Catalunya és la que disposa d'una oferta més àmplia: manté l'assignatura obligatòria en el grau i en el seu màster universitari (tot i que amb un títol nou, Gestió estratègica de la informació i el coneixement en les organitzacions).

INSTITUCIÓ	FORMACIÓ OFERTADA	2003	2013	2015
Universidad de Alcalá: Departamento de Cirugía, Ciencias Médicas y Sociales	Obligatòria (màster)		X	
Universitat Autònoma de Barcelona: Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	Optativa (diplomatura)	X		
Universitat Autònoma de Barcelona: Facultat de Ciències de la Comunicació	Obligatòria (màster)	X		
Universidad Carlos III: Facultad de Humanidades, Comunicación y Documentación	Optativa (màster)		X	X
Universidad Complutense: Facultad de Ciencias de la Documentación	Obligatòria (diplomatura)	X		
	Obligatòria (màster)		X	X
Universidad de Murcia: Facultad de Comunicación e Información	Optativa (llicenciatura)	X		
	Obligatòria (grau)		X	
	Optativa (grau)			X
Universitat Oberta de Catalunya: Ciències de la Informació i de la Comunicació	Optativa (llicenciatura)	X		
	Obligatòria (grau)		X	X
	Màster		X	X
	Títol propi		X	
Conjuntament amb <i>El Profesional de la información</i>	Títol propi		X	
<b>TOTALS</b>	<b>Optativa</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>2</b>
	<b>Obligatòria</b>	<b>2</b>	<b>4</b>	<b>2</b>
	<b>Màster</b>		<b>1</b>	<b>1</b>
	<b>Títol propi</b>		<b>2</b>	

Taula 3. Oferta formativa en gestió del coneixement inserida en estudis d'Informació i Documentació a Espanya (elaboració pròpia)

Si s'entén que la investigació és la base per construir i desenvolupar qualsevol parcel·la de coneixement, la presència o absència de línies de recerca en GC podria ser essencial per establir-la en l'àmbit acadèmic de la informació i la documentació. Si la investigació és escassa sembla més difícil establir programes formatius distintius, nous i que aportin valor.

Conseqüentment ha semblat pertinent fer una aproximació al tema de la recerca en GC. La recerca en el WoS d'articles publicats en revistes internacionals sobre GC en la categoria "Information Science and Library Science" durant el període 2003–2014 permet recuperar un total de 2.391 referències. Si aquesta recerca es delimita pel país o territori d'Espanya i per les universitats que ofereixen estudis d'Informació i Documentació, s'obtenen 105 documents. Els autors de 24 d'aquests treballs estan vinculats a un departament o àrea departamental d'Informació i Documentació o de biblioteconomia i documentació. Aquest resultat mostra la presència reduïda d'investigacions en GC lligada a l'àrea al nostre país, ja que la majoria dels treballs (81) estan vinculats a departaments d'informàtica, finances, economia i empresa.

Així mateix, la cerca de grups d'investigació amb línies en GC en el moment de redactar aquest treball que estiguin adscrits als departaments o àrees d'informació i comunicació o de biblioteconomia i documentació de les universitats espanyoles llança dos resultats: el KIMO (Knowledge and information Management in Organizations), a la UOC, creat el 2004, amb línies de recerca interdisciplinàries, i el TECNODOC (Tecnologías Aplicadas a la Información y la Documentación), a la Universidad Carlos III de Madrid, creat el 2003 i amb línies d'investigació centrades tant en les tecnologies assentades com en les emergents. En el cas de la Universidad Complutense de Madrid, encara que apareix com una de les línies de recerca del departament, no s'ha localitzat cap grup de recerca relacionat amb aquest tema.

Si es té en compte:

- Que la disciplina acadèmica és la que prové de les bases teòriques que s'utilitzaran per resoldre problemes pràctics.
- Que aquesta disciplina dota la professió que forma d'un cos de coneixement propi i en evolució contínua.
- Que a les institucions titulars de la formació i investigació en una parcel·la concreta de coneixement se'ls reconeix autoritat sobre aquesta parcel·la.
- Que la societat atorga a aquestes institucions credibilitat en els assumptes que es refereixen a aquesta parcel·la, credibilitat que s'estén als professionals que forma.
- Que els teòrics de prestigi doten la disciplina i els que la practiquen de referents, amb vista a les organitzacions.

Podem concloure que la manca d'implicació de la CI en la GC pot tenir com a conseqüència:

- La pèrdua d'un camp amb el qual es podia ampliar els límits acadèmics i el nínxol docent amb nous perfils d'alumnes.
- La manca d'una veu pròpia i de teòrics de pes, que representa que les opinions que es despleguen o les teories que es plantegen les hagin ignorat les cúpules directives de les empreses.

D'aquesta manera, quan es consulten ofertes de llocs de treball en què se sol·licita un gestor del coneixement rarament, per no dir mai, es demana un títol relacionat amb la CI, en qualsevol de les seves modalitats (grau, màster, etc.). A més, el desconeixement social de la professió i d'aquests estudis entre els ocupadors (Abadal; Borrego; Serra Pérez, 2012; Oliva Marañón, 2012; Ortiz-Repiso; Calzada Prado; Aportela Rodríguez, 2013) aguditza més l'ocupació escassa o nul·la d'aquests llocs pels titulats en Informació i Documentació.

## 4 Consideracions finals

Un cop exposada la situació de l'oferta formativa en GC en els estudis d'Informació i Documentació, tenint en compte el mètode utilitzat en aquest treball, s'infereix el següent:

- És l'àmbit anglosaxó el que sembla demostrar un interès més gran per la GC i la seva formació. Austràlia és un cas que crida especialment l'atenció, ja que manté una posició clarament favorable des de dates molt primerenques i aquesta posició s'ha refermat i consolidat amb el pas del temps.
- L'anàlisi revela que l'oferta formativa en GC no és abundant. Si aquesta anàlisi fos reflex de l'acceptació de la GC entre els investigadors, docents i professionals de la ciència de la informació podríem afirmar que: o bé la GC no es considera un àmbit en el qual actuar, o bé es pressuposa que amb la formació proporcionada es cobriria aquest àmbit. Atès que es tracta d'una àrea que desperta l'interès i és acceptada per acadèmics i professionals semblaria tractar-se, més aviat, d'una falta de perspectiva sobre les mancances reals de la formació, fonamentalment pel que fa als conceptes, llenguatge i plantejaments dels contextos empresarials.
- Els futurs professionals de la informació i la documentació a Espanya (sigui quin sigui el perfil: bibliotecaris, gestors de la informació, documentalistes, arxivers, etc.) amb prou feines reben formació específica en GC, tret de comptades excepcions en què, d'altra banda i en certs casos, està sotmesa a l'optativitat, fet que no en garanteix l'aprenentatge en tots. Aquesta situació pot influir negativament a l'hora d'optar a ocupar llocs relacionats amb aquest perfil professional. De dotze títols de grau en Informació i Documentació oferts a Espanya en el curs 2013–2014, tan sols dos contenen en el pla d'estudis assignatures dedicades íntegrament a la GC (Murcia i UOC). Si ens cenyim als títols de màster, d'entre els tretze d'oficials oferts relacionats amb la gestió de la informació i la documentació, només en quatre hi ha assignatures en què s'aborda específicament i en el seu conjunt aquesta filosofia organitzativa (UOC, Carlos III, Murcia i Complutense).

A la vista dels possibles canvis que es preveuen en els estudis del grau d'Informació i Documentació pròximament, caracteritzats per una disminució de la demanda que n'aconsella la revisió i actualització (Ortiz-Repiso, 2015), convindria tenir en compte la circumstància que posa en relleu aquest treball i estudiar la incorporació en els plans renovats d'una assignatura que proporcionï els coneixements bàsics perquè el futur diplomad estigui ben enfocat a l'acompliment d'aquest perfil professional.

Es pot afirmar que, per intervenir amb solvència en la gestió del coneixement, la formació ha de proveir la base adequada per poder desplegar habilitats de gestió i capacitats d'enteniment de les dinàmiques empresarials. D'aquesta manera seria més fàcil superar les visions tradicionals — limitadores— de la professió: la manca de visibilitat de la tasca que es duu a terme, la manca de capacitat de lideratge i el desconeixement del valor que s'aporta a l'organització. Superant les barreres (imposades o autoimposades), aconseguint llocs de gestió més enllà d'allò que tradicionalment està assignat, els professionals de la informació podrien convertir-se en líders d'opinió dins de les companyies per a les quals treballen, i encapçalar les noves tendències o filosofies que, quant a la informació, poguessin millorar les posicions competitives de les empreses.

## Bibliografia

- Abadal, E.; Borrego, A.; Serra Pérez, R. (2012). "Mercat laboral dels professionals de la informació: evolució de l'oferta i dels perfils ocupacionals". *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 29 (desembre). <<http://bid.ub.edu/29/abadal1.htm> (<http://bid.ub.edu/29/abadal1.htm>) >. [Consulta: 16/05/2016].
- Ajiferuke, I. (2003). "Role of information professionals in knowledge management programs: Empirical evidence from Canada". *Informing science: The international journal of an emerging transdiscipline (InformingSci)*, vol. 6, no. 6, p. 247–257. <<http://www.inform.nu/Articles/Vol6/v6p247-257.pdf> (<http://www.inform.nu/Articles/Vol6/v6p247-257.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].
- Albert, J. (2000). "Is knowledge management really the future for information professional". En: K. Srikantaiah; M. E. D. Koenig. *Knowledge management for the information professional*. Medford (N. J.): American Society for Information Science by Information Today, p. 63–75.
- ANECA (2004). *Libro blanco. Título de grado en Información y Documentación*. Madrid: Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación. <[http://www.aneca.es/var/media/150424/libroblanco\\_jun05\\_documentacion.pdf](http://www.aneca.es/var/media/150424/libroblanco_jun05_documentacion.pdf) ([http://www.aneca.es/var/media/150424/libroblanco\\_jun05\\_documentacion.pdf](http://www.aneca.es/var/media/150424/libroblanco_jun05_documentacion.pdf)) >. [Consulta: 16/05/2016].
- Bartlett, C.; Ghoshal, S. (1997). "Transformar el papel de la alta dirección: más allá de los sistemas, hacia las personas". *Harvard Deusto business review*, vol. 76, p. 4–17.
- Baruchson-Arbib, S.; Bronstein, J. (2002). "A view to the future of the Library and Information Science profession: A Delphi study". *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 53, no. 5, p. 397–408.
- Carr, N. G. (2003). "IT doesn't matter". *Harvard business review*, vol. 81, no. 5, p. 45–49.
- Chaudhry, A. S.; Higgins, S. E. (2001). "Perspectives on education for knowledge management". *Libraries and librarians: Making a difference in*



the knowledge age: IFLA Council and General Conference (67th Boston, 16–25 August 2001). <<http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/036-115ae.pdf> (<http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/036-115ae.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Cobo Serrano, S.; Arqueró Avilés, R. (2014). "La gestió de projectes com a matèria en els estudis universitaris d'Informació i Documentació a Iberoamèrica". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 32 (juny). <<http://bid.ub.edu/32/cobo1.htm> (<http://bid.ub.edu/32/cobo1.htm>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Cross, R.; Baird, L. (2000). "Technology is not enough: Improving performance by building organizational memory". *Sloan management review*, vol. 41, no. 3, p. 69–78.

Davenport, E. (2004). "Organizations, knowledge management and libraries: Issues, opportunities and challenges". En: H. C. Hobohm. *Knowledge management: Libraries and librarians taking up the challenge*. Munich: K.G. Saur, p. 81–89.

Davenport, T. H.; Prusak, L. (2001). *Conocimiento en acción: cómo las organizaciones manejan lo que saben*. Buenos Aires: Pearson Education.

Gauchi Riso, V. (2012). "Aproximación teórica a la relación entre los términos gestión documental, gestión de información y gestión del conocimiento". *Revista española de documentación científica*, vol. 35, n.º 4, p. 531–554.

<<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/762> (<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/762>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Griffiths, J. M. (1998). "The new information professional". *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 24, no. 3, p. 8–12. <<http://www.asis.org/Bulletin/Feb-98/griffiths.html> (<http://www.asis.org/Bulletin/Feb-98/griffiths.html>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Grossman, M. (2007). "The emerging academic discipline of knowledge management". *Journal of information systems education*, vol. 18, no. 1, p. 31–38. <[http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=management\\_fac](http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=management_fac) ([http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=management\\_fac](http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=management_fac)) >. [Consulta: 16/05/2016].

Hazeri, A. (2008). *The implications of Knowledge Management for Library and Information Science education: A mixed-method investigation*. Thesis RMIT University. Melbourne: RMIT University, School of Business and Information Technology.

<[http://researchbank.rmit.edu.au/eserv/rmit:9529/Hazeri\\_Baghdadabad.pdf](http://researchbank.rmit.edu.au/eserv/rmit:9529/Hazeri_Baghdadabad.pdf) ([http://researchbank.rmit.edu.au/eserv/rmit:9529/Hazeri\\_Baghdadabad.pdf](http://researchbank.rmit.edu.au/eserv/rmit:9529/Hazeri_Baghdadabad.pdf)) >. [Consulta: 16/05/2016].

Hazeri, A.; Martin, B. (2006). "The implications of knowledge management for Library and Information Science education". *actKM online journal of knowledge management*, vol. 3, no. 1.

<<http://www.actkm.org/userfiles/File/actKMjnl/2006/The%20implications%20of%20knowledge%20management%20for%20library%20and%20> (<http://www.actkm.org/userfiles/File/actKMjnl/2006/The%20implications%20of%20knowledge%20management%20for%20library%20and%20>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Hazeri, A.; Martin, B.; Sarrafzadeh, M. (2009). "Exploring the benefits of KM education for LIS professionals". *Education for information*, vol. 27, no. 1, p. 1–20.

Husain, S.; Nazim, M. (2015). "Exploring the need of knowledge management education within Library and Information Science educational courses: An Indian perspective". *New library world*, vol. 116, no. 11–12, p. 711–727.

Koenig, M. E. D. (1999). "Education for knowledge management". *Information services & use*, vol. 19, no. 1, p. 17–31.

Lai, L. (2005). "Educating knowledge professionals in Library and Information Science schools". *Journal of educational media & library science*, vol. 42, no. 3 (March), p. 347–362. <<http://joemls.dils.tku.edu.tw/fulltext/42/42-3/347-362.pdf> (<http://joemls.dils.tku.edu.tw/fulltext/42/42-3/347-362.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Loughridge, B. (1999). "Knowledge management, librarians and information managers: Fad or future?". *New library world*, vol. 100, no. 6, p. 245–253.

Oliva Marañón, C. (2012). "Competencias y formación universitaria del documentalista en el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES): estudio de su adecuación al entorno laboral". *Investigación bibliotecológica*, vol. 26, n.º 58, p. 15–45. <<http://www.scielo.org.mx/pdf/ib/v26n58/v26n58a2.pdf> (<http://www.scielo.org.mx/pdf/ib/v26n58/v26n58a2.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Ortiz-Repiso, V. (2015). "Repensar los estudios de Biblioteconomía y Documentación en España: traspasando los límites". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 35 (diciembre). <<http://bid.ub.edu/35/ortiz.htm> (<http://bid.ub.edu/35/ortiz.htm>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Ortiz-Repiso, V.; Calzada Prado, J.; Aportela Rodríguez, I. M. (2013). "¿Qué está pasando con los estudios universitarios de Biblioteconomía y Documentación en España?". *El profesional de la información*, vol. 22, n.º 6 (noviembre-diciembre), p. 505–514.

Pfeffer, J.; Sutton, R. I. (1999). "Knowing 'what' to do is not enough: Turning knowledge into action". *California management review*, vol. 42, no. 1, p. 83–107.

Ponzi L. J.; Koenig, M. E. D. (2002). "Knowledge management: Another management fad?". *Information research*, vol. 8, no. 1 (October). <<http://informationr.net/ir/8-1/paper145.html> (<http://informationr.net/ir/8-1/paper145.html>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Rezende, Y. (2002). "Informação para negócios: os novos agentes do conhecimento e a gestão do capital intelectual". *Ciência da informação Brasília*, vol. 31, n.º 2, p. 120–128.

Rodríguez Rovira, J. M. (1999). "La gestión del conocimiento: una gran oportunidad". *El profesional de la información*, (marzo).

<[http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/1999/marzo/la\\_gestion\\_del\\_conocimiento\\_una\\_gran\\_oportunidad.html](http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/1999/marzo/la_gestion_del_conocimiento_una_gran_oportunidad.html) ([http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/1999/marzo/la\\_gestion\\_del\\_conocimiento\\_una\\_gran\\_oportunidad.html](http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/1999/marzo/la_gestion_del_conocimiento_una_gran_oportunidad.html)) >. [Consulta: 16/05/2016].

Roggema van Heusden, M. (2004). "The challenge of developing a competence oriented curriculum: An integrative framework". *Library review*, vol. 53, no. 2, p. 98–103.

Roknuzzaman, M.; Umemoto, K. (2009). "Knowledge management education in Library and Information Science schools: An exploratory study". *Preparing information professionals for international collaboration: Asia-Pacific conference on library & information education & practice 2009 (A-LIEP)* (Tsukuba, 6-8 de marzo de 2009), p. 27–37. <<http://www.slis.tsukuba.ac.jp/a-liep2009/proceedings/Papers/a48.pdf> (<http://www.slis.tsukuba.ac.jp/a-liep2009/proceedings/Papers/a48.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

— (2013). "Incorporating KM education into LIS curriculum: Perspectives from LIS academics". *Vine*, vol. 43, no. 1, p. 111–124.

Rueda Martínez, I. (2003). *Propuesta metodológica, bibliográfica y conceptual para el estudio y aplicación de la Gestión del Conocimiento en las Organizaciones*. Tesina de doctorado (inédita), Universidad Carlos III de Madrid.



— (2014). *La gestión del conocimiento y la ciencia de la información: relaciones disciplinares y profesionales*. Universidad Carlos III de Madrid, Departamento de Biblioteconomía y Documentación. Tesis doctoral. <<http://e-archivo.uc3m.es/handle/10016/19345> (<http://e-archivo.uc3m.es/handle/10016/19345>) >. [Consulta: 16/05/2016].

SEDIC (2004). *Euroreferencial en Información y Documentación. Volumen 1: competencias y aptitudes de los profesionales europeos de Información y Documentación* (2.ª ed.). Madrid: SEDIC. <<http://www.certidoc.net/es1/euref2-espanol.pdf> (<http://www.certidoc.net/es1/euref2-espanol.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Sarrafzadeh, M. (2008). *The implications of knowledge management for the library and information professions*. Thesis RMIT University. Melbourne: RMIT University, School of Business and Information Technology. <<https://researchbank.rmit.edu.au/eserv/rmit:13384/Sarrafzadeh.pdf>>. [Consulta: 16/05/2016].

Silva, E. L. da; Cunha, M. V. da (2002). "A formação profissional no século XXI: desafios e dilemas". *Ciência da Informação Brasília*, vol. 31, n.º 3, p. 77–82.

Skyrme, D. J. (1997). "From information management to knowledge management: Are you prepared?". *RAITE, Proceedings of online information 97: International online information meeting* (21th, London, 9–11 December 1997). Oxford: Learned Information. <<http://www.skyrme.com/pubs/on97full.htm> (<http://www.skyrme.com/pubs/on97full.htm>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Smith, G.; Blackman, D.; Good, B. (2003). "Knowledge sharing and organisational learning: The impact of social architecture at Ordnance survey". *Journal of knowledge management practice*, no. 4 (May). <<http://www.tlinc.com/articl50.htm> (<http://www.tlinc.com/articl50.htm>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Sveiby, K. (2001). *What is knowledge management?*. <<http://www.sveiby.com/articles/KnowledgeManagement.html> (<http://www.sveiby.com/articles/KnowledgeManagement.html>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Todd, R. J.; Southon, G. (2001). "Educating for a knowledge management future: Perceptions of library and information professionals". *Australian library journal*, vol. 50, no. 4, p. 313–326. <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00049670.2001.10755965> (<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00049670.2001.10755965>) >. [Consulta: 16/05/2016].

Webber, A. M. (1993). "What's so new about the new economy?". *Harvard business review*, vol. 71, no. 1, p. 24–42.

Widén-Wulff, G.; Allen, D.; Macevièiūtė, E.; Moring, C.; Papik, R.; Wilson, T. (2005). "Knowledge Management / Information Management". En: L. Kajberg; L. Lørring. *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*. Denmark: The Royal School of Library and Information Science, p. 121–132. <<http://www.asis.org/Bulletin/Dec-06/EuropeanLIS.pdf> (<http://www.asis.org/Bulletin/Dec-06/EuropeanLIS.pdf>) >. [Consulta: 16/05/2016].

---

### Citació recomanada

Reyes Pacios, Ana; Rueda Martínez, Isabel (2016). "Una mirada crítica a la formació en gestió del coneixement en els estudis d'Informació i Documentació a Espanya". *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 36 (juny) . <<http://bid.ub.edu/36/pacios.htm>>. [Consulta: 07-06-2016].

**DOI:** <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2016.36.19> (<http://dx.doi.org/10.1344/BiD2016.36.19>)